

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci navrhovateľa **P. G.**, proti odporkyni **Mgr. L. G.**, v dovolacom konaní zastúpenej Mgr. P. P., **o rozvod manželstva a úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom K. G. a K. G.**, zastúpených kolíznym opatrovníkom Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny v K., vedenej na Okresnom súde Kežmarok, pod sp. zn. 4C 97/2010, o dovolaní odporkyne proti rozsudku Krajského súdu v Prešove z 21. marca 2011, sp. zn. 16 Co 22/2011 takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Prešove z 21. marca 2011, sp. zn. 16 Co 22/2011 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Kežmarok rozsudkom z 30. novembra 2010, č.k. 4 C 97/2010-43 manželstvo účastníkov konania vedené v knihe manželstiev Matričného úradu K. vo zväzku X., ročník X., str. X., pod poradovým číslom X., rozviedol. Na čas po rozvode manželstva maloleté deti K. a K. zveril do osobnej starostlivosti matky, ktorá je oprávnená ich zastupovať a spravovať ich majetok. Otcovi uložil povinnosť počnúc právoplatnosťou rozsudku o rozvode manželstva prispievať na výživu maloletého K. sumou 120 € mesačne a na výživu maloletého K. sumou 70 € mesačne splatnou vždy do 15-teho dňa v mesiaci vopred k rukám matky. Rodičia sa na úprave styku otca s maloletými deťmi dohodli tak, že otec je oprávnený stýkať sa s maloletým K. každú stredu v čase od 15:00 hod. do 19:00 hod. a každý víkend od piatku od 19:00 hod. do nedele do 19:00 hod. s tým, že matka sa zaväzuje maloletého K. vždy v stredu o 15:00 hod. a v piatok o 19:00 hod. priniesť a vyzdvihnúť v stredu o 19:00 hod. a v nedeľu o 19:00 hod. v mieste bydliska rodičov otca P.. Otec je oprávnený stýkať sa s maloletým K. každý deň v týždni od pondelka do nedele od 15:00 hod. do 19:00 hod., s tým, že matka sa zaväzuje maloletého K. doviest' a prevziať

v stanovené hodiny v mieste bydliska rodičov otca P.. Ďalej rozhodol, že účastníci nemajú právo na náhradu trov konania. V časti návrhu týkajúceho sa rozvodu manželstva dospel k záveru, že manželstvo účastníkov vzhľadom na dlhé roky pretrvávajúce nezhody v zásadných otázkach spoločného života a s nimi súvisiace otvorené konflikty medzi manželmi je vážne a trvalo rozvrátené. Rodičovské práva a povinnosti účastníkov k maloletým synom upravil tak, že akceptoval dohodu rodičov o tom, že obaja maloletí synovia na čas po rozvode manželstva budú v osobnej starostlivosti matky. Mal za to, že výchovné prostredie matky vzhľadom na veľmi útlý vek maloletého K., ako aj záujem oboch detí vyrastať spoločne v tom istom výchovnom prostredí, je v súčasnosti najvhodnejším riešením výchovy detí. Preto na čas po rozvode manželstva účastníkov oboch maloletých synov zveril do osobnej starostlivosti matky, ktorej zároveň zveril oprávnenie deti zastupovať a spravovať ich majetok. Keďže rodičia sa v priebehu konania dohodli aj na režime styku otca s oboma synmi, túto dohodu rodičov o styku učinil súčasťou rozhodnutia o rozvode. Pri úprave vyživovacej povinnosti rodičov k maloletým synom dospel z vykonaného dokazovania k záveru, že výživné vo výške 120 € mesačne na maloletého K. a 70 € mesačne na maloletého K. plne zohľadňuje súčasné možnosti, schopnosti a majetkové pomery oboch rodičov, ako aj ich celkovú životnú úroveň. O trovách konania rozhodol podľa § 144 veta prvá O.s.p., podľa ktorého účastníci konania o rozvod manželstva v zásade nemajú právo na náhradu trov konania.

Krajský súd v Prešove rozsudkom z 21. marca 2011, sp.zn. 16 Co 22/2011 rozsudok vo výroku o výživnom a výroku o úprave styku potvrdil. Rozhodol, že žiaden z účastníkov nemá právo na náhradu trov konania. Dospel k záveru, že súd prvého stupňa správne zistil skutkový stav veci, správne vyvodil právny záver a vo veci aj správne rozhodol, pričom konštatoval správnosť odôvodnenia napadnutého rozhodnutia, na ktoré v plnom rozsahu poukázal. K odvolacím námietkam matky maloletých detí uviedol, že pokiaľ ide o úpravu styku otca s maloletými deťmi, rozhodnutie súdu prvého stupňa v tejto časti je vecne správne a zákonné. Mal za to, že súd prvého stupňa zohľadňoval skutočnosti, ktoré boli pred súdom tvrdené oboma účastníkmi, teda otcom a matkou. Poukázal na obsah zápisníc o pojednávaniach, najmä z pojednávania 30. novembra 2010, kedy na konkrétnu otázku súdu, ako by sa v prípade zverenia oboch maloletých detí do jej výchovy mal otec s deťmi stretávať, odporkyňa zreteľne uviedla, že nemá návrh na úpravu styku. Na otázku súdu, či má výhrady voči tomu, aby sa vôbec otec stretával s deťmi, mala jedinou výhradu v tom, aby sa s K. nestretával viac ako 4 hodiny, keďže má pevný režim spánku. V súvislosti so stykom otca

s maloletým K. uviedla, že otec by s K. mohol byť každý deň od 15:00 hod. do 19:00 hod. a aj počas víkendov a K. každú stredu od 15:00 hod do 19:00 hod. a každý víkend. Tieto jej námietky akceptoval aj súd, keďže následne na to uzatvoril s rodičmi dohodu, ktorú podpísali vlastnoručne obidvaja rodičia. K ďalšej námietke týkajúcej sa výšky výživného uviedol, že súd prvého stupňa správne zistil pomery všetkých účastníkov, teda predovšetkým rodičov maloletých detí, ich príjmové pomery, náklady maloletých detí a následne určil výživné, ktoré zodpovedá nielen schopnostiam a možnostiam otca, ale aj veku maloletých detí a ich nákladom. Predmetom konania nebolo výživné na rozvedenú manželku, ale výživné maloletých detí. O náhrade trov odvolacieho konania rozhodol podľa § 224 ods. 1 O.s.p. a § 142 ods. 1 O.s.p.

Proti rozsudku odvolacieho súdu podala dovolanie odporkyňa. Namietala, že postupom odvolacieho súdu jej bola odňatá možnosť konať pred súdom (§ 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p.), že konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p) a že napadnuté rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). K odňatiu možnosti konať pred súdom malo dôjsť podľa jej názoru tým, že odvolací súd rozhodol bez pojednávania. Dovolateľka namietala, že odvolací súd mal doplniť dokazovanie výsluchom oboch účastníkov na pojednávaní, nakoľko sa v priebehu odvolacieho konania vo vyjadreniach účastníkov vyskytli zásadne odlišné tvrdenia, ktorých protirečenia bolo možné odstrániť výsluchom účastníkov, ako aj z dôvodu, že to vyžaduje dôležitý verejný záujem. K procesnej vade podľa § 237 písm. f/ O.s.p. malo dôjsť aj tým, že jej súdy nedoručili vyjadrenie navrhovateľa k odvolaniu. Navrhla, aby dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vrátil mu vec na nové konanie a rozhodnutie.

Navrhovateľ, ani kolízny opatrovník maloletých detí, sa k podanému dovolaniu písomne nevyjadrili.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podala včas účastníčka konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.), zastúpená advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.), skúmal najskôr to, či tento opravný prostriedok smeruje proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť dovolaním (§ 236 a nasl. O.s.p.).

V zmysle § 236 ods. 1 O.s.p. dovolaním možno napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa.

V prejednávanej veci je dovolaním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu. Podľa § 238 ods. 1 O.s.p. je dovolanie prípustné proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bol zmenený rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej. V zmysle § 238 ods. 2 O.s.p. je dovolanie prípustné tiež proti rozsudku, v ktorom sa odvolací súd odchýlil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci. Podľa § 238 ods. 3 O.s.p. je dovolanie prípustné tiež vtedy, ak smeruje proti potvrdzujúcemu rozsudku odvolacieho súdu, vo výroku ktorého odvolací súd vyslovil, že dovolanie je prípustné, pretože ide o rozhodnutie po právnej stránke zásadného významu alebo ak ide o potvrdenie rozsudku súdu prvého stupňa, ktorým súd prvého stupňa vo výroku vyslovil neplatnosť zmluvnej podmienky podľa § 153 ods. 3 a 4.

V ustanovení § 238 ods. 4 Občiansky súdny poriadok zakotvuje zásadu, že dovolanie nie je prípustné vo veciach upravených zákonom o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (výnimku z tejto zásady predstavujú rozsudky o obmedzení alebo pozbavení rodičovských práv a povinností, o pozastavení ich výkonu, o priznaní rodičovských práv a povinností maloletému rodičovi dieťaťa, o určení rodičovstva, o zapretí rodičovstva alebo o osvojení).

V preskúmvanej veci išlo o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom a úpravu styku rodičov s maloletými deťmi v súvislosti s rozvodom manželstva a tiež o vyživovaciu povinnosť rodičov k maloletým deťom. Išlo tu teda o takú vec upravenú zákonom o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, na ktorú sa nevzťahuje výnimka v zmysle § 238 ods. 4 O.s.p. Vychádzajúc z toho, je opodstatnený záver, že dovolaním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu vykazuje znaky rozsudku, v prípade ktorého je procesná prípustnosť dovolania vylúčená ustanovením § 238 ods. 4 O.s.p.

S prihliadnutím na zákonnú povinnosť (§ 242 ods. 1 O.s.p.) skúmať vždy, či dovolaním napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu nebolo vydané v konaní postihnutom niektorou zo závažných procesných väd vedúcich k vydaniu tzv. zmätočného rozhodnutia, ktoré zistenie by viedlo k záveru, že dovolanie je prípustné bez ohľadu na procesnú formu rozhodnutia odvolacieho súdu a spôsob jeho rozhodnutia, neobmedzil sa odvolací súd len na skúmanie prípustnosti dovolania podľa § 238 O.s.p., ale sa zaoberal aj otázkou, či konanie

a rozhodnutie odvolacieho súdu nie je postihnuté niektorou z vád vymenovaných v § 237 písm. a/ až g/ O.s.p. (t.j. či v danej veci nejde o prípad nedostatku právomoci súdu, nedostatku spôsobilosti účastníka, nedostatku riadneho zastúpenia procesne nespôsobilého účastníka, o prekážku veci právoplatne rozhodnutej alebo už prv začatého konania, o prípad odňatia možnosti účastníka pred súdom konať, o prípad nedostatku návrhu na začatie konania vo veciach, ktoré možno začať len na návrh, či o prípad rozhodovania vylúčeným sudcom alebo súdom nesprávne obsadeným).

Z vymenovaných procesných vád je v dovolaní výslovne namietaná vada konania podľa § 237 písm. f/ O.s.p., t.j., že účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť pred ním konať. Dovolateľka namietala, že odňatiu možnosti konať pred súdom došlo tým, že 1/ odvolací súd nenariadil vo veci pojednávanie, hoci podľa jej názoru tak mal urobiť za účelom doplnenia dokazovania výsluchom oboch účastníkov konania ako aj vzhľadom na skutočnosť, že si to vyžaduje dôležitý verejný záujem a 2/ jej nebolo doručené vyjadrenie navrhovateľa k jej odvolaniu proti rozsudku súdu prvého stupňa.

Podľa ustanovenia § 237 písm. f/ O.s.p. dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom. Pod odňatím možnosti pred súdom konať v zmysle tohto ustanovenia treba rozumieť taký závadný procesný postup súdu, ktorým sa účastníkovi znemožní realizácia jeho procesných práv, priznaných mu v občianskom súdnom konaní za účelom obhájenia a ochrany jeho práv a právom chránených záujmov.

K prvej dovolacej námietke dovolateľky, ktorou vytýkala odvolaciemu súdu nenariadenie pojednávania a nevykonanie dôkazov, a tým odňatie možnosti konať pred súdom v zmysle ustanovenia § 237 písm. f/ O.s.p., Najvyšší súd Slovenskej republiky uvádza nasledovné:

Podľa § 214 ods. 1 O.s.p. v znení účinnom od 15. októbra 2008 na prejednanie odvolania proti rozhodnutiu vo veci samej nariadi predseda senátu odvolacieho súdu pojednávanie ak a/ je potrebné zopakovať alebo doplniť dokazovanie, b/ súd prvého stupňa rozhodol podľa § 115a bez nariadenia pojednávania, c/ to vyžaduje dôležitý verejný záujem. Podľa § 214 ods. 2 O.s.p. v tomto znení ale v ostatných prípadoch (než sú uvedené v § 214 ods. 1 O.s.p.) môže odvolací súd rozhodnúť aj bez nariadenia odvolacieho pojednávania.

V danom prípade odporkyňa podala odvolanie po 15. októbri 2008. Keďže nešlo o žiadny z prípadov uvedených v § 214 ods. 1 O.s.p. (a/ odvolací súd označil skutkové zistenia súdu prvého stupňa za úplné a správne, v dôsledku čoho dokazovanie nezopakoval ani nedoplnil, b/ súd prvého stupňa nerozhodol bez nariadenia pojednávania a c/ nariadenie odvolacieho pojednávania nevyžadoval dôležitý verejný záujem), boli dané zákonné predpoklady prejednania odvolania žalovanej proti prvostupňovému rozhodnutiu bez nariadenia odvolacieho pojednávania. Na tomto mieste dovolací súd (k námietke dovolateľky o potrebe vykonať dokazovanie výsluchom účastníkov konania v odvolacom konaní) uvádza, že posúdenie významu dôkazov a potrebnosť ich vykonania sú otázky, ktorých vyriešenie je zásadne v právomoci toho orgánu, ktorý rozhoduje o merite veci. Súd nie je viazaný návrhmi účastníkov na vykonanie dokazovania a nie je povinný vykonať všetky navrhnuté dôkazy. Nevykonanie dôkazov podľa návrhov alebo predstáv účastníka konania nie je ani postupom, ktorým by mu súd odňal možnosť konať pred súdom, lebo rozhodovanie o tom, ktoré dôkazy budú vykonané, patrí výlučne súdu, a nie účastníkovi konania (§ 120 ods. 1 O.s.p.). Ak súd niektorý dôkaz nevykoná, môže to viesť nanajvýš k jeho nesprávnym skutkovým záverom, a teda v konečnom dôsledku aj k nesprávnemu rozhodnutiu, nie však k zmätočnosti rozhodnutia (viď napr. aj rozhodnutia uverejnené v Zbierke rozhodnutí a stanovísk súdov Slovenskej republiky pod č. 37/1993 a pod č. 125/1999).

Vzhľadom na uvedené dospel dovolací súd k záveru, že postupom odvolacieho súdu, ktorý vo veci rozhodol bez nariadenia odvolacieho pojednávania, nebola dovolateľke odňatá možnosť pred súdom konať .

Druhú dovoláciu námietku, ktorá sa týkala postupu odvolacieho súdu, ktorým malo podľa názoru dovolateľky prísť k odňatiu možnosti konať pred súdom tým, že jej nedoručil vyjadrenie druhého účastníka k jej odvolaniu, dovolací súd však vzhliadol ako dôvodnú.

Postup súdu, ktorým sa účastníkovi konania odňala možnosť konať pred súdom zakladá porušenie práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len dohovor), porovnaj napr. sp.zn. III. ÚS 156/06, sp.zn. III. ÚS 331/04, sp.zn. II. ÚS 174/04.

Podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len ústavy), každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd, každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch.

Podľa judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky, ak súd koná vo veci uplatnenia práva osoby určenej v čl. 46 ods.1 ústavy inak ako v rozsahu a spôsobom predpísaným zákonom, porušuje ústavou zaručené právo na súdnu ochranu (I. ÚS 4/94).

Obsah práva na súdnu ochranu v čl. 46 ods. 1 ústavy nespočíva len v tom, že osobám nemožno brániť v uplatnení práva alebo ich diskriminovať pri jeho uplatňovaní. Jeho obsahom je i zákonom upravené relevantné konanie súdov. Každé konanie súdu, ktoré je v rozpore so zákonom, je porušením ústavou zaručeného práva na súdnu ochranu (I. ÚS 26/94). K odňatiu práva na súdnu ochranu v zmysle čl. 46 ods. 1 ústavy, preto dochádza aj vtedy, ak sa niekto („každý“) domáha svojho práva na súde, ale súdna ochrana tomuto právu nie je priznaná, alebo nemôže byť priznaná v dôsledku konania súdu, ktoré je v rozpore so zákonom (porovnaj III. ÚS 7/08).

Koncept spravodlivého súdneho konania vnímaný v rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva ako aj v judikatúre Ústavného súdu Slovenskej republiky (viď sp.zn. II ÚS 116/09, sp.zn. III. ÚS 199/08, sp.zn. IV. ÚS 186/09) vyžaduje, aby každej procesnej strane bola daná primeraná možnosť predniesť svoju záležitosť za podmienok, ktoré ju nestavajú do podstatne nevýhodnejšej pozície – proti jej protistrane (pozri napr. Nideröst-Huber proti Švajčiarsku, 18. februára 1997, ods. 23, Zbierka rozsudkov a rozhodnutí 1997-I). Okrem tejto požiadavky koncept spravodlivého súdneho konania v sebe implikuje právo na kontradiktórne konanie, podľa ktorého procesné strany musia dostať príležitosť, nielen predložiť všetky dôkazy potrebné na to, aby ich návrh uspel, ale aj zoznámiť sa so všetkými dôkazmi a pripomienkami, ktoré boli predložené (účastníkmi), alebo zabezpečené (súdom) s cieľom ovplyvniť rozhodnutie súdu a vyjadriť sa k nim (pozri Nideröst-Huber, citované vyššie, M. a ďalší proti Českej republike, č. 61811/00, ECHR

2005-V, M. proti Českej republike, č. 1414/03, 26. október 2006, K. a ďalší proti Českej republike, č. 35376/97, 3. marec 2000, V. proti Českej republike, rozsudok z 3. júla 2008). Za súčasť práva na spravodlivý proces je treba preto považovať právo účastníkov konania na doručenie procesných vyjadrení ostatných účastníkov.

Európsky súd pre ľudské práva v rozsudku z 27. apríla 2010 vo veci H. a ďalší proti Slovenskej republike uviedol, že „...význam požiadavky, aby bolo vyjadrenie zaslané všetkým účastníkom konania spočíva v potrebe zabezpečenia, aby procesné strany mali vieru vo výkon spravodlivosti a aby im nebola odopretá možnosť vyjadriť sa ku skutočnostiam, ktoré by mohli ovplyvniť rozsudok súdu.“ Nedoručenie vyjadrenia účastníka konania druhému účastníkovi konania vytvára stav nerovnosti účastníkov v konaní pred súdom, čo je v rozpore s princípom kontradiktórnosti konania a rovnosti zbraní ako súčasť práva na spravodlivý proces.

Z obsahu spisu vyplýva, že odvolanie podané odporkyňou proti rozsudku súdu prvého stupňa (č.l. 51-52) bolo doručené právnomu zástupcovi navrhovateľa 7. februára 2011 a kolíznemu opatrovníkovi maloletých detí taktiež 7. februára 2011. Písomné vyjadrenie navrhovateľa z 9. februára 2011 (č.l. 59-60) bolo súdu prvého stupňa doručené 11. februára 2011, vyjadrenie kolízneho opatrovníka maloletých detí zo 14. februára 2011 bolo súdu prvého stupňa doručené 15. februára 2011 (č.l. 61). Treba uviesť, že odvolací súd sa vyjadreniami k odvolaniu tak navrhovateľa, ako aj kolízneho opatrovníka, vo svojom rozhodnutí zaoberal a tieto i uviedol do obsahu odôvodnenia svojho rozhodnutia. Keďže však v danej veci vyjadrenie navrhovateľa k odvolaniu (ani vyjadrenie kolízneho opatrovníka) nebolo doručené odporkyňi, treba konštatovať, že v tejto súvislosti nie je možné odvolacie konanie považovať za spravodlivé.

Preto dovolací súd dospel k záveru, že došlo k porušeniu základného práva dovolateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd (viď nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 335/06), v dôsledku čoho bola dovolateľke odňatá možnosť konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

Procesná vada podľa ustanovenia § 237 písm. f/ O.s.p. zakladá prípustnosť dovolania a je zároveň tiež dôvodom, pre ktorý musí dovolací súd napadnuté rozhodnutie zrušiť, pretože rozhodnutie vydané v konaní postihnutom tak závažnou procesnou vadou nemôže byť

považované za správne. Preto Najvyšší súd Slovenskej republiky napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 243b ods. 1, 3 O.s.p.). Vzhľadom na dôvod zrušenia sa nezaoberal ďalšími námietkami uvedenými v dovolaní.

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného konania a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 9. augusta 2011

JUDr. Soňa Mesiarkinová, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia: Dagmar Falbová